

Jedan korak najpr, ...

(6)

Rasprava, da ne velim oštra borba za manjinske škole u Prvoj Republici u Gradišću je došla do svojega prvoga, prihvatljivo povoljnoga rješenja školskim zakonom 1937. ljeta. Ta zakon je podijelio škole s hrvatskim podučavnim jezikom na različite tipe: A) hrvatski kot podučavni jezik s nimškim kot predmet, takovih škol je bilo 17, B) dvojezična nastava u kojoj su predmeti podijeljeni po jeziku, 8 škol, C) nastava u donji razredi hrvatski, u gornji nimški, 16 škol. Predvidjeno je bilo i D) kade se je od prvoga razreda podučavalo nimški s hrvatskimi urami (2-5). Hrvatska sela su prihvatila tipe A, B i C, što je isto iskrivljeno, ar se je u mnogi seli, u prvom redu kade su Hrvati imali 2/3 (južno Gradišće) isto upeljale škole po tipu D s nimškim podučavnim jezikom.

Riješilo se je i pitanje državnoga školskoga nadzorničtva s imenovanjem Rudolfa Klaudusa u 1935. ljetu, ki je za vrime nacionalsocijalizma suspendiran i stavljen u hižni zatvor. Privatne crkvene škole su imale posebnoga nadzornika, inšpektora — ki ali zbog svoje školske obaveze nisu mogli kontrolirati škole.

Žakljivo pitanje je bilo upotribe školskih knjig. Knjige iz ugarske ere se nisu smile preuzeti, tako su hrvatske škole stoprv 1924. ljeta dostale »Prvu štanku«, 1926. »Drugu Štanku« i 1929. »Tretu štanku«, za vjeronauk imali katekizmuše i bibliju a za jačenje 1924. glasoviri »Jačkar« od Ivana Vukovića, ki je ostao duga ljeta i po Drugom svitskom boju (DSB) standardna knjiga za jačenje.

Ov školski zakon nije došao do potpunoga razvitka, ar se je za vrime nacionalsocijalizma čisto odstranio a zagutila škola kot i cjelokupni kulturni život, a po DSB u 1964. ljetu ponovno prominio

austrijski školski zakon, ki je amputirao hrvatsko školstvo u Gradišću.

Osebito je nacionalsocijalizam potpuno razrušio i promienio školstvo, u prvom redu s pretvorenjem privatnih (pod crikvenom upravom) škole u javne državne škole, s čim se je reducirao broj škol, školska stolica se je raspustila, a pozdrav u školi nije smio biti *Hvaljen budi...* nego *Heil Hitler!* Učitelje su povlikli na front i učiteljice morale provesti politički školski program nacionalsocijalistov a neposlušne bile iz kaštige premješćene, većinom na male nimške škole. Posebno se ovde mora spomenuti slučaj Nove Gore, kade se je peljačica škole rođena Gerištofka, Ana Horvath, svisno odlučila za podučavanje hrvatskoga jezika, zbog čega su ju

Rudolf Klaudus oko 1920. ljeta

molestirali i krivopotvorili, pak zaprli u uzu u Gracu i odsudili na dvanaest mjesec zatvora, ku kaštigu je poslije odsidila u ženskoj kaznionici u Aichau-u u Bavarskoj (veliki nedostatak, nemar našega kulturnoga života, osebito školstva je, da ne poznamo opširnije predstavljene nje križnoga puta u nacionalsocijalizmu, zač???)

Udaljnijem moremo samo čisto kratko, skicirano pokazati na razvitak školstva u Drugoj Republici, ar danas žanjemo ono što se je po re-

formi školstva posijalo.

Od epohalne važnosti je bio *Austrijski državni ugovor* iz ljeta 1955. u kom se je u §7 pod točkom 2. govori o hrvatskom školstvu: *Sie haben Anspruch auf Elementarunterricht ...und auf eine verhältnismäßige Anzahl eigener Mittelschulen ... und eine Abteilung der Schulaufsichtsbehörde...* po čemu je ostalo puno pitanj nejasno. Robert Richnovsky u svojem diplomskom djelu (2013.) je ustanovio: *„In der Praxis gab es jedoch keine merklichen Verbesserungen für den Unterricht in den Sprachen der Minderheiten“* (str. 100). Ali, kako on ustanovi je zakon iz 1962. ljeta s ukinućem gornjih razredov u OŠ *„...trugen zur Schwächung des Systems bei“*. Ni zakoni iz 1937. i 1955. nisu ništ rekli o hrvatskoj nastavi u glavni škola i tako je materinski jezik bio smanjen na četire razrede OŠ, a po tom dostao samo status tzv. „slobodnoga predmeta“ i čudakrat nisu dopustile odredbe zbog nepreglednoga pravnoga stanja nastanak ni toga slobodnoga predmeta. Nešto polakšanje je nastalo novim školskim zakonom iz 1994. ljeta, ki se pak konkretnije bavi razredi i dilenji u razredi. Tim zakonom je nastalo moguće da je Veliki Bo-

rištof dostao dvojezičnu GŠ i bilo moguće postaviti dvojezične razrede i na drugi GŠ po Gradišću. Problem se je pokazao samo u kolikoj mjeri se zaistinu ostvari dvojezičnost po škola.

Umedjuvrimenu je u Bortu otvorena (1991.) i dvojezična gimnazija i predvidjalo se je postaviti slične škole i u drugi centri od kih su na kraju nastali samo razredi i slobodni predmet poslije podne.

Izobrazba učitelja se je premjestila od učiteljskih škol

1 GRADIŠĆE OO ljet piše Nikola Benčić

(preparandijov na Pedagoškoj akademiji, danas na Pedagošku visoku školu u Željeznu).

Od 1984. lj. su pak na sveučilišću u Beču, na Slavistiki, peljali i jezične i kulturološke tečaje, ki su danas na veliko reducirani. Ovde svakako moramo kritički primjetiti, da se je u *Državnom ugovoru* iz 1955. ljeta stala velika pogriška što nigdor kod pregovorov o osiguranju sridnje i više izobrazbe zakonski nije osigurao ništa i tako je izobrazba u materinskom jeziku zakonski došla u nepovoljno stanje i potisnuta je samo na elementarne škole. Znamo kako funkcionira zakon, čuvari zakonskih izvedab se strogo držu točnih sadržajev i ne daju jako čuda mogućnosti u odstupanju.

Tako moremo ustanoviti, da je tokom prakse kroz vrime, svisno ili nesvisno, došlo do potisnuća hrvatskoga jezika, premješćanja jezičnih težišćev, u mnogi slučajji do izminjenja jezika, potpuno ili djelomično, na čemu je puno škodila i politička borba, društvena nesigurnost o školi prošlih vrimen. □